

TÜRKİYE'NİN İLK KRİMİNOLOJİ KİTABI: SULHİ DÖNMEZER'İN KRİMİNOLOJİ ESERİNİN İNCELENMESİ

First Study On Criminology In Turkey: Areview On Sulhi Dönmezer's Criminology Book

Arş. Gör. Görkem KAYACIK*

Özet: Ülkemizde kriminoloji bilimi üzerine yapılan çalışmalar 1940'lı yıllarda İstanbul Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar ile başlamaktadır. Bu çalışmalarda Sayın Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in yapmış olduğu katkıları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Zira kriminoloji dersini hukuk fakültelerinde ilk kez okutan kişi kendisi olduğu gibi bir de bu derste kullanmak adına "Kriminoloji" adında bir kitap yazmıştır. Yazımıza konu olan bu kitap ilk kez 1953 yılında basılmakla birlikte zaman içerisinde dokuz baskı yapmıştır. 1994 yılında sekizinci baskısı yapılan eser, bu baskının üzerinden yirmi yedi yıl geçmesine rağmen, ta ki yakın zamanda Adalet Bakanlığı Yayınları dokuzuncu baskıyı yapıp eseri okuyucusuyla tekrar buluşturana kadar, maalesef tekrar basılmamış ve unutulmaya yüz tutmuş haldeydi. Buradan hareketle yazımız, yıllar sonra dokuzuncu baskısı yapılan bu değerli eseri tanıtmayı, kriminoloji alanında Türkiye'de öncü olan Dönmezer'in bu değerli eserinde kriminoloji bilimine nasıl baktığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aradan geçen yirmi yedi yıl neticesinde eserde yer verilen veriler güncelliğini yitirdiğinden ve ülkedeki ceza normlarının çoğu değiştiğinden makalede bu hususlar üzerinde durulmayacak, kitabın teorik yönü incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sulhi Dönmezer, Kriminoloji, Kriminoloji' de metot, Hukuk Fakülteleri ve Kriminoloji Bilimi, Yargılamanın Yenilenmesi

Abstract: Studies conducted on the science of criminology in our country started at Istanbul University in 1940s. Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer's contributions has a fundamental place in these studies. He is not only the first at delivering the criminology lectures in the law faculties but he also wrote a book entitled "Criminology" to be used in these lectures. This book, being the subject of our article, published in 1953 for the first time and published for the ninth time. The book, of which the eight publishing was made in 1994, did not publish for 27 years until the Ministry of Justice Publications publish the book for the ninth time to meet it with the reader, and was sinking into oblivion. In this regard, our article aims at introducing this book being published for the ninth time years later and Dönmezer's, being a pioneer of the criminology in Turkey, approach to the science of criminology in this book. Since the data in the study are not up-to-date after 27 years and most of the norms of criminal law in our country have changed, these issues will not be discussed in this article and the theoretical aspect of the book will be examined.

Keywords: Sulhi Dönmezer, Criminology, Method in Criminology, Faculty of Law and Science of Criminology

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
gorkemkayacik@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7530-2722
Makale Geliş Tarihi: 12.03.2021, Makale Kabul Tarihi: 20.04.2021

GİRİŞ

Adalet Bakanlığı, son yıllarda “Hukuki Birikimler Serisi” adı altında özellikle Türkiye’de hukuk biliminin gelişiminde önemli yerleri olan fakat zamanla yeni baskıları yapılmayıp unutulmaya yüz tutan değerli eserleri hukukçular ile yeniden buluşturmak için birtakım yayın çalışmaları içerisine girmiştir. 2019 yılında yayımlanan Fabreguettes’in “Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı” adlı kitabından sonra serinin ikinci kitabı Türkiye’nin ilk kriminoloji kitabı olan Sulhi Dönmezer’in “Kriminoloji” adlı eseri olmuştur. Sulhi Dönmezer’in doğumunun yüz ikinci yılına denk gelen 2020 yılında bu eserin yeniden basılarak Türk akademisine kazandırılması Dönmezer hocanın akademiye ve ülkemizde ceza hukukunun gelişimine yaptığı değerli katkıların hatırlanmasına da vesile olmuştur. Bu çalışmanın yanı sıra yine 2020 yılının Şubat ayında Adalet Bakanlığınca “*Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında*” adı altında bir de panel düzenlenmiştir.

Basılan bu eser, Türkiye’deki üniversitelerde verilecek ilk kriminoloji dersi olacak olan ve 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi müfredatına konulan seçmeli derste okutulmak üzere Dönmezer tarafından yapılan çalışmanın ürünüdür. İncelemeye konu eserin sekizinci baskısının önsözünde belirtildiği üzere 1943 yılında İstanbul Üniversitesi’nde kurulan Kriminoloji Enstitüsünün uzman ihtiyacını karşılamak üzere, Sulhi Dönmezer, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri’ne kriminoloji alanında eğitim alması maksadıyla gönderilmiştir. Orada iki yıl boyunca Prof. Donald D. Taft’dan dersler alan Dönmezer ülkeye dönünce bu dersi ülkede ilk kez veren kişi olma şerefine nail olmuştur. Bu dersin okutulmasının yanında Enstitünün başka faaliyetleri de olmuş, Uluslararası Kriminoloji Derneği gibi uluslararası örgütlere üye olunmuş, uluslararası kongrelerde tebliğler sunulmuştur. Enstitünün kurulması aşamasında raportör olarak yer alan Dönmezer’in 1955 yılında Enstitü müdürü olması ile başlayan dönem, enstitünün en parlak dönemi olarak kabul edilmektedir.¹

Bu yazıda ilk olarak kriminoloji biliminin tarihinden ve Türkiye’deki kriminoloji çalışmalarından kısaca bahsedeceğiz. Sonrasında ise eseri, özellikle yazarın kriminoloji bilimini ele alışından üzerinden inceleyeceğiz, Dönmezer’in ortaya koyduğu metodolojiyi ele alacağız. Bunun yanında eklemek gerekir ki eserde incelenen pozitif hukuk normlarının bugün mülga olması ve verilerin güncelliğini kaybetmesi nedeniyle bu hususlar üzerinde durulmayacak, eserin teorik yönü ön plana alınacaktır.

¹ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Çevrimiçi İnternet Sayfası, <https://cezakriminoloji-hukuk.istanbul.edu.tr/tr/content/hakkimizda/tarihce> (e. t.: 10.03.2021)

1.Dünya’da ve Türkiye’de Kriminoloji Biliminin Gelişimi

Kriminoloji biliminin ortaya çıkışı esasında klasik okulun suç olgusuna yaklaşımına getirilen eleştirel itirazların bir neticesidir.² Klasik okulun suçu ele alırken suçun meydana geldiği toplumsal hali dikkate almadığından bahisle bu okulun tümdengelim metodunu reddeden yeni görüşler, tümevarım esaslı olarak suç olgusunu yaratan değişik etmenleri dikkate almakta; suça, suçluya, müeyyideye ve suçla mücadeleye bu perspektifle bakmaktadırlar.³ Bu perspektifin kabul edilmesi ile birlikte kriminoloji bilimi ortaya çıkacağı zemini bulmuş olmaktadır.

Kriminoloji bilimi Dönmezer’in belirttiği üzere görece yeni bir bilim dalıdır ve “*kriminoloji*” sözcüğü ilk olarak Topinard adında bir Fransız hekim tarafından kullanılmıştır.⁴ Fakat kriminoloji nitelemesinden önce de “*suç antropolojisi*” ve “*suç sosyolojisi*” başlıkları altında yapılan birtakım çalışmalar mevcuttur ve kriminoloji biliminin ortaya çıkışı bu başlıklar altında yapılan çalışmalara dayandırılmaktadır.⁵

Köni, Kriminoloji biliminin gelişimini dört evrede incelemektedir. Bu evrelerden ilki İtalyan Adli Tıp Profesörü Cesare Lombroso’ya kadar olan dönemdir. Bu dönem Klasik Okula yukarıda bahsedilen eleştirilerin getirildiği ve pozitivist yazarların ortaya çıktığı dönemdir. Bu dönemi takiben Lombroso’nun 1876 yılında “*Suç İşleyen İnsan*”⁶ ya da “*Mücrim İnsan*”⁷ isimli çalışması ile Köni’nin *Lombroso Dönemi* dediği dönem başlamaktadır. Bu dönemde “*suç antropolojisi*” olarak adlandırılan çalışmalar ile suçlu birey temelinde suç olgusuna yol açan biyolojik, anatomik, fizyolojik etmenler incelenerek suç olgusu açıklanmaya çalışılmıştır. Sonraki dönem ise Lombroso’nun da öğrencisi olan Enrico Ferri’nin 1880 tarihli “*Suç Sosyolojisi*” isimli çalışması ile Raffaele Garofalo’nun 1885 tarihli “*Kriminoloji*” isimli çalışmaları ile başlamakta ve bu isimler Lombroso’nun suçun toplumsal nedenlerini göz ardı ettiğini ileri sürerek bu toplumsal nedenlere odaklanmaktadırlar. Bu üç isim *Lombroso, Ferri ve Garofalo* kriminoloji biliminin kurucuları sayılmakta,⁸ Dönmezer de eserinde bu isimlerden “*...kriminolojinin... üç büyük ismi...*” şeklinde bahsetmektedir.⁹ Bunların yanı sıra aynı dönem

² Köni, Burhan, *Kriminoloji*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.:11 S.: 2, 1956, s.78.

³ Köni,1956, s.78.

⁴ Dönmezer, Sulhi, *Kriminoloji*, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 9. Baskı, 2020, s.25.

⁵ Köni, 1956, s. 77.

⁶ Dönmezer, 2020, s. 26.

⁷ Köni, 1956, s.77.

⁸ Köni, 1956, s.78.

⁹ Dönmezer, 2020, s. 26.

içerisinde Fransız ceza sosyolojisi okulu yazarları da suçun meydana gelmesindeki sosyolojik etkenler üzerine çalışmalar yürütmüşlerdir.¹⁰

Köni, bunlardan sonraki dönemi yeni metotların denendiği, sentez bilimi olarak kriminoloji anlayışının daha ön plana çıktığı dönem olarak tanımlamaktadır.¹¹ Dönmezer ise 20nci yüzyılın ilk çeyreğinde *Çağdaş Kriminolojinin* ortaya çıktığını, bu dönemde iki görüşün ön planda olduğunu ifade etmektedir.¹² Bunlardan biri Freud'un etkisindeki ruhsal yaklaşım diğeri ise sosyolojik yaklaşımdır. Yazar 1960'ların sonrasında ise kriminolojiyi, sapıcı eylemlerin neler olduğunu belirleyen iradenin bir tür iktidar mücadelesinin neticesinde, bireyler üzerinde bir kontrol mekanizması olarak kullanıldığı görüşünün ortaya çıkmasından hareketle ele alan *Eleştirel Kriminoloji* veya *Radikal Kriminoloji* diye adlandırılan yaklaşımın geliştiğini aktarmaktadır.¹³

Türkiye'de ise yukarıda bahsedildiği üzere kriminoloji üzerine ilk çalışmalar, 1944 yılında İstanbul Üniversitesi'nde kurulan Kriminoloji Enstitüsü ve Sulhi Dönmezer'in verdiği ders için yazının konusunu teşkil eden kitabın yazılmasıdır. Bunun yanı sıra 1954 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde de bir Kriminoloji Enstitüsünün kurulduğu ve kriminoloji üzerine çalışmalarda bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Esasında Türkiye her ne kadar kriminoloji biliminde nispeten geç bir atılımda bulunmuş gibi görünse de açılan enstitülere, o dönemde yazılan makalelere ve özellikle uluslararası alandaki kriminoloji çalışmalarına Türkiye'nin aktif olarak katılımına bakılırsa kriminolojinin bir ivme yakaladığı söylenebilir. Fakat bugün için bilhassa hukuk fakülteleri nezdinde bir değerlendirme yapılırsa ise o dönemde yakalanılan rüzgârın çok da devam etmediğini ve maalesef bugüne ulaşmadığını söylemek mümkün görünmektedir. 2021 yılı itibarıyla İstanbul Üniversitesi bünyesindeki Kriminoloji Enstitüsü halen faal olmakla birlikte Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde bir kriminoloji enstitüsü artık mevcut değildir. Bunun yanında belli başlı hukuk fakültelerinin hiçbirinde kriminoloji bilimi ayrı bir anabilim dalı olarak yer almamakta ve kriminoloji dersi yalnızca seçmeli ders olarak okutulmaktadır.¹⁵ Kriminoloji bilimi daha çok üniversitelerin Adli Bilimler Enstitülerinde ya da Adli Bilimler Programları ile Sosyoloji bölümlerinde mevcut

¹⁰ Günal, Yılmaz, *Kriminoloji ve Metot Meselesi*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.: 27, S.: 2, 1972, s.52.

¹¹ Köni, 1956, s.90.

¹² Dönmezer, 2020, s. 28.

¹³ Dönmezer, 2020, s. 29.

¹⁴ Köni, 1956, s. 88. Topçuoğlu, Tuba, *Kriminoloji için Disiplin Çağrısı!*, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C.: 2, S.: 1-2, 2014, s. 251.

¹⁵ Bu husustan Tuba Topçuoğlu da 2014 yılında yazdığı makalesinde bahsetmekle birlikte, aradan geçen 7 yılda bir değişim meydana gelmemiş görünmektedir. Bkz. Topçuoğlu, 2014, s. 242.

görünmektedir. Bu durum ise kriminolojinin temelinde mevcut bulunan kavramların çoğunun hukuk bilimi ile olan yakın ilişkisi ve hukukun suç ile mücadelede önemli bir unsur olması göz önüne alındığında, kriminoloji çalışmaları ile hukuk biliminin yeterince bir araya gelemediğini, hukuk biliminin kriminoloji biliminden yeterince faydalanmadığını göstermektedir.

Topçuoğlu, 2014 yılında yazdığı “Kriminoloji için Disiplin Çağrısı!”¹⁶ isimli makalede Türkiye’deki kriminoloji çalışmalarının ne durumda olduğunu incelemiş ve bazı tespitlerde bulunmuştur. Yazar kriminolojinin çalışma alanının tanımından hareketle, “...suçluluğun ölçülmesi, suçluluğun nedenlerinin incelenmesi ve suçun kontrolü ve önlenmesi...” üzerine yaptığı incelemelerde, suçluluğun ölçülmesinde suç mağduriyet anketleri gibi resmi istatistiklerin yanında bu istatistiklere yansımaya suçun da tespit edilmesine yarayacak metotların yeteri kadar kullanılmamasından bahsetmiştir.¹⁷ Bunun yanı sıra suçluluğun nedenlerinin incelenmesi hususunda Türkiye’nin kültürel farklılıklarına uygun bir modelin ortaya konulmadığından¹⁸ da bahseden yazar suçun kontrolü ve önlenmesi hususunda da ülkemizde yapılan çalışmaların olduğunu fakat bu çalışmaların verimliliğini ve etkinliğini ölçen değerlendirme çalışmalarının eksikliğinden bahsetmiş¹⁹ ve neticede ülkemizde kriminoloji biliminin yeterince gelişmediği sonucuna varmıştır.²⁰ Bu çıkarımın neticesinde yazar bu durumun nedeninin “...ülkemizde kriminolojinin bağımsız bir disiplin olarak bulunmaması ve bu ülkenin kriminolog yetiştirememesi gerçeği...” olduğunu ifade etmektedir.²¹ Topçuoğlu’nun ifadelerinin ışığında, 1943 yılında başlayan serüvende özellikle Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer’in ve enstitünün kuruluşunda yer alan Ord. Prof. Dr. Tahir Taner, Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Prof. Dr. Fahri Esat Siyavuşgil’in ortaya koyduğu özverinin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Dönmezer’in “... hiç birisi Kriminolog değildi ve suç olayı alanında araştırmaları da yoktu; ancak azim ve heyecanları vardı ve büyük özveri ile çalışılıyordu...”²² sözleriyle aktardığı bu özverili ve oldukça değerli çalışmaların devam ettirilmesi bu çabaların neticesiz kalmaması adına ayrıca bir önemi de haizdir.

¹⁶ Topçuoğlu, 2014, s. 241-268.

¹⁷ Age., s. 244, 246.

¹⁸ Age., s. 247.

¹⁹ Age., s. 259.

²⁰ Age., s. 261.

²¹ Age. s. 261.

²² Dönmezer, 2020, s. V.

2. Sulhi Dönmezer'in Kriminolojiye Atfettiği Önem ve Kriminoloji Bilimine Yaklaşımı

Dönmezer, kriminolojinin 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın ilk yarısı itibariyle bilhassa hukuk bilimi açısından öneminin çeşitli uluslararası platformlarda ortaya konduğunu ve kriminolojinin bu tarihler itibariyle çeşitli sosyal bilimler fakültelerinin müfredatına girdiğini ifade etmektedir.²³ Türkiye de yukarıda belirtildiği üzere 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde açılan ders ile bu eğilimi takip etmiş görünmektedir.²⁴

Kriminoloji bilimi Dönmezer'e göre yalnızca hukuk bilimi açısından önem arz etmemektedir aynı zamanda içinde yaşadığımız toplumu tahlil etmeye yaradığı için sosyoloji bilimi açısından da oldukça önemlidir. Bu bağlamda yazar kriminolojinin “...sapıcı eylemleri tahlil eden basit bir bilim dalı...” olmadığını bilakis toplumu dönüştürmeye ve iyileştirmeye yarayan, toplumsal düzeni bozan anomalileri teşhis eden bir bilim dalı olduğunu ifade eder. Bu hali de “...hasta insanın hararet derecesini ölçmeye imkân veren termometre gibi...” benzetmesiyle aktarır.

Yazar kriminoloji bilimine olan ihtiyacı suç olgusuna getirdiği açıklamalar ile birlikte suçun meydana getirdiği *sosyal problem* ile mücadelede kriminolojinin önleyici bir müdahale olmasına dayanarak açıklamaktadır. Yazara göre suç olgusu, suçu oluşturan eylemin toplumun rutin düzenini bozup, bireyin içerisinde bulunduğu *güvenlik ve hürriyet* istikrarını sekteye uğrattığından, toplumu oluşturan bireylerin ilgi alanına girmektedir. Bunun yanında suç olgusu toplumda yarattığı etki neticesinde kolektif bir karşılık ile bertaraf edilmesi gereken bir *sosyal problem* teşkil etmektedir. Bu noktada yazar, suçun yol açtığı bu *sosyal problemin* çözümünde harcanan maddi kaynağın büyüklüğüne vurgu yaparken bir yandan da suçun ortaya çıkardığı maddi ve manevi zararların boyutunu ortaya koyar. Böylece önleyici bir eylem olarak kriminoloji, suç ile mücadelede oldukça önemli bir pozisyonda bulunur.

Suç ile mücadeledeki önemli konumunun yanı sıra kriminoloji bilimi yeni yaklaşımlar çerçevesinde daha geniş bir kapsamda ele alınmaktadır. Dönmezer her ne kadar suç ile mücadelede kriminolojinin öneminden bahsetse de bundan ziyade kriminolojinin toplumu tanıma ve tahlil etme imkânını sağlaması üzerinde durur. Zira yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere normdan sapıcı eylem olarak suç tanımı bugün zemininden kopmuş görünmektedir. Hukuk normuna getirilen sosyolojik yaklaşım ile paralel olarak normdan sapıcı eylem tanımı da davranış kuralları olarak normların pozitif düzenlemelerin ötesinde de mevcut bulunabileceği ve kanunun normdan sapıcı eylem olarak belirttiği eylemin bazen toplum nezdinde böyle görülmeyebileceği veya

²³ Age., s.VI.

²⁴ Age., s. V.

bunun tam tersinin de olabileceği kabul edilmektedir. Bu bağlamda, kriminoloji bilimi de ilgisini normdan sapıcı eylem olarak suç ile mücadeleden ziyade bir eylemin nasıl sapıcı bir eylem olarak tanımlanabildiği, sapıcı eylemin belirlenmesinde etken unsurun ne olduğu ve sapıcı eylemi belirlemede toplumsal dinamiklerin nasıl işlediği üzerine sorulan sorulara yöneltmiştir. Dönmezer de bu kapsamda daha geniş bir perspektiften kriminolojiye yaklaşarak onu toplumu anlamaya yönelik bilimsel bir çaba olarak gördüğü için büyük bir önem atfetmektedir.

Yazar, eserin önsözündeki “...Biz, kriminolojiyi bir sentez bilimi olarak ele alıyoruz...” ifadesiyle kriminoloji bilimine nasıl baktığını, kriminolojinin diğer bilim dalları ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu özetlemiş, eserin tamamında bu anlayışa paralel olarak kriminoloji bilimini incelemiştir.²⁵ Yazar, yukarıdaki kriminoloji yaklaşımına uygun olarak, toplumu tahlil eden bir bilim olan kriminolojinin diğer bilim dalları ile yakın ilişki içerisinde olduğunu ve onların verilerinden yararlandığını ifade etmektedir. Bu noktada suç konusu eylemin öznesi olan bireyin ele alınması gerektiğinden hareketle biyoloji ve psikiyatri bilimlerinin önemini vurgulamıştır. Diğer yandan kriminoloji, sapıcı eylemin toplumsal etkileri haiz olması nedeniyle sosyoloji bilimi ile de yakın bir ilişki içerisinde dir. Kriminoloji buradan hareketle, yakın ilişki içerisinde olduğu bilimlerin araştırmalarını, verilerini kullanması hasebiyle bir *sentez bilimi* olarak kabul edilmektedir.²⁶

Dönmezer kriminolojinin bu bilim dallarına müracaat etmesinin nedenini sapıcı eylemin çeşitliliği ve çokluğu üzerinden yola çıkarak ortaya koymakta ve onun özgün yanının ise bu verilere kendi üslubuyla yaklaşması olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, kriminolojinin diğer bilim dallarından çok yönlü beslenme nedeniyle sosyal bilimler alanında çokça karşılaşılan tek bir açıklayıcı sebep ile girift insan ilişkilerini veya insana dair olguları açıklamaya çalışma ve yalnızca kısmi bir açıklama ile yetinme halinin önüne geçilmesi mümkündür. Zira kriminoloji başlangıçtaki teorik bir bilim olarak kabulünün aksine bugün psikiyatri, psikoloji, psikanaliz, biyoloji, antropoloji, sosyoloji gibi bilimlerle dirsek temasında olmanın²⁷ yanında klinik bir yöne de sahip olarak, suç teşkil eden sapıcı eylemin doğuşundan itibaren onunla mücadele yollarını ve mücadele için yapılan faaliyetlerin sonuçlarını analiz eden ve bütün bir süreç olarak bunları bilimsel metotlarla inceleyen bir bilimdir ve sosyal bilimlerin el verdiği azami ölçüde kesinlikle suç olgusunu açıklamaya çalışmaktadır.²⁸

²⁵ Günal da kriminolojiyi bir sentez bilimi olarak görerek daha geniş bir perspektiften bakmaktadır. Bkz. Günal, 1972, s. 58.

²⁶ Günal, 1972, s. 58.

²⁷ Age., s. 58.

²⁸ Dönmezer, 2020, s.37-38.

3.Kriminoloji' de Metot ²⁹

Dönmezer eserinde kriminolojinin gerçeğe ulaşmak için kullandığı yöntem ve tekniklerin neler olduğundan, hangi metodolojinin kriminoloji biliminde kullanıldığından da bahsetmektedir. Kriminoloji esasında diğer sosyal bilimlerden farklı bir metot kullanmamaktadır, fakat metot aynı olmakla birlikte kriminolojinin metodunun kendine has yönleri de mevcuttur.³⁰

Kriminolojide metodu altı başlık altında inceleyen³¹ Dönmezer, ilk olarak istatistik metodundan bahsetmiştir. *Suçluluğu ölçmek* gayesi etrafında toplanan bu istatistik çalışmalarından uzun uzun bahseden yazar, suçun tespitinin, suçlu sınıfları oluşturulmasının ve suç ve suçluya dair verilerin elde edilmesinin kriminoloji biliminin diğer alanlarını önceleyen yanına vurgu yapar, zira her şeyden önce ilk olarak suç olgusunun ortaya konulması gerekmektedir. İstatistik elde etme metotlarını verinin elde edilişi üzerinden iki başlık altında toplayan yazar, resmi istatistiklerin *kolluk istatistikleri* ile *adli istatistikler* olabileceğini bunların yanında tıbbi kurumların istatistiklerinin de yararlı olabileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte bu resmi istatistiklerin, suç olgusunun her zaman resmi makamlara yansımaması neticesinde toplumdaki *gerçek suçluluğu* yansıtmayacağı üzerine getirilen eleştirileri aktarır. Gerçekten de yapılan araştırmalar resmi istatistiklere yansımayan suçların mevcudiyetini göstermektedir ve istatistiklere yansımayan bu verileri ifade etmek için *siyah sayılar* tabiri kullanılır.³²

Dönmezer *siyah sayılar* alanına giren bu suçların da belirlenmesi ve böylece *gerçek suçluluk* verilerinin ortaya konabilmesi için başkaca yöntemlerin de var olduğundan bahsetmektedir. Bu çalışmalarını da temelde suçu işleyenler ve de suçun mağdurları üzerinde yapılan anket çalışmaları olarak ayırır.³³ Bu yöntemlerin de bazı sakıncalarından ve de uygulamada dikkat edilmesi gereken yönlerinden bahseden Dönmezer, resmi suç istatistiklerini destekleyici şekilde bu metotların kullanımının önemini vurgulamaktadır. Bu anket yöntemleri içerisinde de *suç kurbanları anketi* ya da *suç mağduriyet anketi* denilen çalışmaların en yararlı çalışmalar olduğu tespitinde bulunmaktadır. *Suç mağduriyet anketlerinin* önemi yukarıda zikredilen Topçuoğlu'nun makalesinde de aynı mahiyette yer almakla birlikte 2014 yılında yazılan bu makalede,

²⁹ Burada esas konu Dönmezer'in eserinin incelenmesi olduğu üzere yalnızca Dönmezer'in ortaya koyduğu metodoloji incelenecek olup, bu hususta detaylı bilgi için bkz. Günel, 1972, s.47-63.

³⁰ Dönmezer, 2020, s. 54.

³¹ Günel, 1972, s. 62.

³² Dönmezer, 2020, s. 55.

³³ Dönmezer, 2020, s. 65.

ülkemizde bu tarz çalışmaların eksikliğini vurgulandığını hatırlamak gerekmektedir.³⁴

Dönmezer'in istatistik metodunun yanında üzerinde durduğu başka metotlar da mevcuttur. Bunlar suç eylemine faili üzerinden odaklanarak –böylece istatistiksel metotların bireyi rakamsallaştırarak göz ardı etmesinin önüne geçileceği düşünülmektedir³⁵- failin biyolojik ve psikolojik durumu ile suç işlemeyen bireylerin durumu arasında karşılaştırmalı incelemelerde bulunulan metotlardır. Bu metotlardan *olay öyküleri metodu* üzerinde duran yazar, bu metodun faydalarından bahsetmekle birlikte hem maddi açıdan birtakım zorlukların mevcut olabileceğini hem de incelenen bireyin de olay öyküsünün aktarılma noktasında belirli bir olgunlukta olmasının gerekli olduğunu ve de nihayetinde araştırmacının da bu metodu uygulayacak yeterlilikte olması gerektiğini ifade ederek bu metodun “...geniş bir zaman ve para sarfını gerektirdiği...”³⁶ sonucuna ulaşmaktadır.

Buna ek olarak yazar, suçlunun bizzat kendisinin öyküsünü kaleme aldığı *yaşam öyküleri* metodundan bahsetmiş olsa da bu metodun suçlunun çarpıtmaları neticesinde yanlış sonuçlar doğurmaya oldukça elverişli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca *suç faaliyetlerine karşarak gözlem* metodundan ve bu metotla Amerika’da yapılmış çalışmalar olduğundan ve de İtalya’daki bir uygulamadan örnek veren yazar, her ne kadar bu metodun etkili olduğunu düşünüyor görünse de böyle bir metot ile girilen çalışmanın suç işlemeksizin yapılamayacağını ve de araştırmacının kendini bu denli riske atmasının güç olacağını söylemektedir.³⁷

Bütün bu metotlara ek olarak “*olay meydana geldikçe tesbit metodu*” ve “*deneysel metod*” olarak iki metottan daha bahseden yazar, bunlardan ilkinin *follow-up studies* denilen bireyin sürekli takibini gerektiren zor ve masraflı bir metot olduğundan bahsetmekle birlikte bu metodun bir amaç olarak tespit edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.³⁸ *Deneysel Metodu* ise özellikle sosyal bilimlerde kontrol grubunun oluşturulmasının zorluğundan hareketle değerlendiren yazar, bu metodun sınırlı bir kullanımının olduğunu ve kriminoloji biliminde uygulanmasının çok güç olduğunu ifade etmektedir.³⁹

³⁴ Topçuoğlu, 2014, s. 244, 246.

³⁵ Dönmezer, 2020, s. 67.

³⁶ Age., s. 69.

³⁷ Dönmezer, 2020, s.70.

³⁸ Age., s. 71.

³⁹ Age. s.71.

4.Sonuç

Kriminoloji bilimi Dönmezer'in deyişiyile *kudemi fazla olmayan*⁴⁰ görece yeni bir bilim dalıdır.⁴¹ Buna rağmen Kriminoloji, özellikle 20nci yüzyıl itibariyle oldukça büyük bir gelişme göstermiş ve önemini arttırmıştır. Bu noktada hukuk fakültelerinde kriminoloji öğretiminin ve kriminolojinin hukuk fakültelerinin ilgi alanına girmesinin birçok uluslararası platformda dile getirildiği belirtilmektedir.⁴² Bu hususta ülkemizin durumunun ise hiç de iç açıcı olmadığını söylemek mümkündür. Zira ülkemizde kriminoloji bilimi adli bilimler ve sosyoloji alanına hapsedilmiş haldedir ve hukukçular kriminolojiyle ilgilenmiyor görünmektedir.⁴³ Örneğin Türkiye'de yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin yer aldığı Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinde "kriminoloji" üzerine yapılan araştırmalar tarandığında 30 Mart 2021 tarihi itibariyle yalnızca on beş çalışma listelenmekte ve bu çalışmaların da yalnızca beş tanesinin hukuk fakültelerinde yapılan çalışmalar olduğu gözlemlenmektedir.⁴⁴ Bunun yanında ulusal ve uluslararası makale veritabanları da incelendiğinde yine benzer bir şekilde hukuk fakültelerinde kriminoloji çalışmalarının ne kadar az yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki bu hususta Dönmezer'in eserinde ceza hukuku ile kriminoloji arasındaki ilişkiyi incelediği bölümde şu tespitlere yer verdiği görülecektir:

"...ceza hukukunda Kriminolojinin verilerine geniş yer vermek gerekir. Gerçekten özellikle suçluluğun önlenmesi ve suçlular hakkında uygulanması gereken işlem ve tedbirler bakımından böylece hareket edilmesi gereklidir. Her halde ceza hukuku ve kriminoloji arasında bir uzlaşma ve ahenge ihtiyaç vardır... Bugün artık Kriminoloji ve ceza hukukunun birbirinden, ayrı ve farklı disiplinler oluşturdukları hususunda bir tartışma yoktur. Kabul edilen ikinci

⁴⁰ Age., s. V.

⁴¹ Demirbaş, Timur, *Kriminoloji*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 7. Baskı, 2020, s. 11.

⁴² Demirbaş. s.11. Dönmezer, 2020, s.VI.

⁴³ Dönmezer bu hali kriminoloji biliminin Amerikan geleneğinde sosyoloji bölümlerinde ele alınmasına bağlamakta fakat bu halin kriminolojinin alanını daralttığı yönünde eleştiriler getirmektedir. Bkz. Dönmezer, 2020, s. 44.

⁴⁴ Söz konusu çalışmalar, tarih sırasıyla şunlardır: Külçür, Erdem İzzet, *Kriminoloji ve Ceza Hukuku* boyutuyla 'çevreci terörizm, Yayınlanmış doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2020. Koruculu, İrmak, *Kriminolojide kadın suçluluğunu açıklayan yaklaşımlar*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İzmir 2017. Tütüncü, Efser Erden, *Kriminolojik değerlendirmeler ışığında Ceza Hukukunda fücür*, Yayınlanmış doktora tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2016. Sarıtaş, Erkan, *Türk Ceza Hukuku'nda mala zarar verme suçu ve kriminolojik açıdan Vandalizm*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2009. Yazıcıoğlu, R. Yılmaz, *Bilgisayar suçları (Sosyolojik, kriminolojik ve hukuki boyutları ile)*, Yayınlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 1997.

husus ise bu iki disiplin arasında tüm bir ayrılık ve boşluğun da bulunmadığıdır: bir kere kriminolog, kendisinin araştırma alanını ceza hukukunun tayin ettiğini bilmektedir. Ceza hukuku da kendisini Kriminolojinin neticelerinden soyutlayamayacağına keza bilmektedir...⁴⁵

Benzer şekilde Günal da ceza hukukunun ayrı bir bilim dalı oluşunu ifade etmekle birlikte özellikle bir ceza yargılamasında, kanunda yer alan cezanın sanık nezdinde şahsileştirilmesinde kriminoloji biliminin öneminden bahsetmektedir.⁴⁶ Bunun yanı sıra Dönmezer, *ceza kurumlarının kriminoloji ışığı altında incelendiği Hukuk Kriminoloji* adlı yeni bir daldan da bahsetmekte ve bu kapsamda hukuk ile kriminoloji arasındaki *sıkı ilişkiye* işaret etmektedir.⁴⁷ Bu itibarla hukuk fakültelerinin kriminoloji bilimine daha ilgili olmasının gerekliliğini ve özellikle hukuk normlarının ve ceza kurumlarının yaratılmasında yadsınamaz bir etkisi olan hukuk fakültelerinde kriminoloji üzerine çalışmalar yürütülmesinin önemini vurgulamak gerekmektedir. Öte yandan hukuk normlarının uygulayıcısı olan hâkim ve savcılarının ve ülkemizin suç siyasetini belirleyen yürütme organlarının da kriminoloji bilimi ile daha yakın bir münasebet içerisinde olması gerektiği açıktır. Bu noktada yazıya konu olan bu kıymetli eserin Adalet Bakanlığınca tekrar basılarak hem hukuk fakültelerindeki araştırmacılara hem hâkim ve savcılara hem de suç siyasetinin belirleyicilerine ulaşma imkânına kavuşmuş olması oldukça değerlidir. Bu vesileyle ülkemizdeki hukuk uygulayıcılarının ve araştırmacılarının kriminoloji bilimine olan ilgisinin tekrar canlanmasını, suç olgusu ile daha etkin bir mücadele yürütülmesi kapsamında nitelikli katkıların ortaya konmasını temenni ederiz.

⁴⁵ Age., s. 45.

⁴⁶ Günal, 1972, s. 58.

⁴⁷ Dönmezer, 2020, s.45.

KAYNAKÇA

Demirbaş, Timur, *Kriminoloji*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 7. Baskı, 2020.

Dönmezer, Sulhi, *Kriminoloji*, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 9. Baskı, 2020.

Günel, Yılmaz, *Kriminoloji ve Metot Meselesi*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.: 27, S.: 2, 1972, s. 47-63.

Koruculu, Irmak, Kriminolojide kadın suçluluğunu açıklayan yaklaşımlar, Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İzmir 2017.

Köni, Burhan, *Kriminoloji*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.:11 S.: 2, 1956, s.76-90.

Külçür, Erdem İzzet, Kriminoloji ve Ceza Hukuku boyutuyla 'çevreci terörizm, Yayımlanmış doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2020.

Sarıtaş, Erkan, Türk Ceza Hukuku'nda mala zarar verme suçu ve kriminolojik açıdan Vandalizm, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2009.

Topçuoğlu, Tuba, *Kriminoloji için Disiplin Çağrısı!*, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C.: 2, S.: 1-2, 2014, s. 241-268.

Tütüncü, Efser Erden, Kriminolojik değerlendirmeler ışığında Ceza Hukukunda fücur, Yayımlanmış doktora tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 2016.

Yazıcıoğlu, R. Yılmaz, Bilgisayar suçları (Sosyolojik, kriminolojik ve hukuki boyutları ile), Yayımlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul 1997.

ARAŞTIRMA – İNCELEME
